

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในเรื่อง ลักษณะการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาความรู้เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในประเด็นต่างๆ อันได้แก่ กระบวนการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารงาน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและชัดเจนในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ ผู้วิจัยจึงใช้กรอบแนวคิดด้านวิชาชีพหนังสือพิมพ์และหลักการทางการบริหารธุรกิจนำมาผสมผสานกันเพื่อทำให้สามารถเข้าใจองค์กรหนังสือพิมพ์ในฐานะที่เป็นกิ่งองค์กรสาธารณะที่ดำเนินกิจการด้วยวิธีการทางธุรกิจด้วยแนวคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานหนังสือพิมพ์ และทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งหลังจากการรวบรวมข้อมูล พบผลสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

กระบวนการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ

จากการศึกษารูปแบบการจัดองค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือมีการจัด องค์กร 2 รูปแบบด้วยกัน คือ องค์กรแบบเป็นทางการ (Formal Organization) และองค์กรที่ไม่เป็น ทางการ (Informal Organization) (สมคิด บางโม, 2551, น.18) หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขต ภาคเหนือที่มีการจัดองค์กรทั้งสองแบบนี้มีความแตกต่างวิธีการบริหารงานเป็นอย่างมาก หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือที่มีการจัดองค์กรแบบเป็นทางการองค์กรแบบนี้ยังเป็นส่วน น้อยของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในกลุ่มนี้มีระบบการบริหารและ วิธีการทำงานที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน มีการแบ่งงานออกเป็นส่วนตัวตามโครงสร้าง องค์กรที่ได้ออกแบบไว้ การศึกษาพบว่า มีโครงสร้างองค์กร 2 รูปแบบด้วยกันคือ แบ่งเป็น 3 ฝ่าย หลัก คือ กองบรรณาธิการ ฝ่ายการจัดการ และฝ่ายผลิต ตามหลักการจัดโครงสร้างองค์กร หนังสือพิมพ์ที่ฝ่ายบรรณาธิการมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับกระบวนการด้านเนื้อหาสาระ ฝ่ายการ จัดการ มีหน้าที่จัดการธุรกิจบริหารการเงินและรายได้ของหนังสือพิมพ์ให้อยู่รอดในตลาดการ

แข่งขันได้ และฝ่ายผลิต รับผิดชอบงานด้านการพิมพ์ต้นฉบับที่ผ่านกระบวนการบรรณาธิการและจัดหน้าในรูปแบบพร้อมพิมพ์จากฝ่ายบรรณาธิการแล้ว (มาลี บุญศิริพันธ์, 2551, น. 73-74) และหนังสือพิมพ์ที่มีการจัดโครงสร้างองค์กรออกเป็น 2 ฝ่าย คือฝ่ายบรรณาธิการและฝ่ายจัดการ ตามแนวความคิดจัดโครงสร้างองค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของ ฉอ้าน วุฑฒิภรณ์รักษา (ใน เอกสาร การสอนชุดวิชา การบริหารงานหนังสือพิมพ์ หน่วยที่ 1-7 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2541, น. 6) ส่วนการจัดโครงสร้างองค์กรของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือที่เป็นองค์กรแบบไม่เป็นทางการนั้นไม่มีการจัดโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจนส่วนใหญ่มีแต่เฉพาะกองบรรณาธิการ รองลงมาคือมีกองบรรณาธิการและฝ่ายผลิตแต่การแบ่งหน้าที่ไม่มีความชัดเจนเท่ากับองค์กรที่เป็นทางการ ความเหมือนและความแตกต่างในกระบวนการบริหารงานของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตขององค์กรทั้งสองรูปแบบในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

การบริหารเนื้อหา จากการศึกษาหนังสือพิมพ์ที่มีการจัดองค์กรทั้ง 2 รูปแบบ พบว่ากระบวนการจัดการเนื้อหาในเรื่องการหาข้อมูลข่าวสารไม่มีความแตกต่างกัน แต่กระบวนการคัดเลือกและนำเสนอเนื้อหาที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก หนังสือพิมพ์ที่มีการจัดโครงสร้างองค์กรแบบเป็นทางการมีแนวทางการนำเสนอที่ชัดเจนและหลากหลายทั้งการนำเสนอข่าวหนัก (Hard News) และข่าวเบา (Soft News) มากกว่าหนังสือพิมพ์ที่มีการจัดองค์กรแบบไม่เป็นทางการซึ่งส่วนใหญ่นิยมนำเสนอเนื้อหาประเภทข่าวเบาประเภทข่าวประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานภาครัฐมากที่สุดโดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนักการเมืองท้องถิ่น รองลงมาคือข่าวสังคมและบทความในคอลัมน์ประจำ สิ่งที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในกลุ่มนี้มีเกือบทุกฉบับคือผลการออกรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาล มีส่วนน้อยเท่านั้นที่เน้นการนำเสนอข่าวหนักเป็นหลัก

จากการศึกษา พบว่า สภาพเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นถึงบริบทของสังคมท้องถิ่นที่ยังมองถึงบทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเป็นเครื่องตรวจรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นหลักและข้อมูลข่าวสารที่มีถือว่าเป็นผลพลอยได้ ทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นขาดการกระตุ้นจากด้านผู้อ่านที่เป็นผู้บริโภคสินค้า รวมทั้งบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความเป็นท้องถิ่นที่เป็นกรอบให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังไม่ได้มีบทบาทเป็นสื่อมวลชนหลักที่คนในท้องถิ่นจะพึ่งพาด้านข้อมูลข่าวสารได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติมา สุรสนธิ และคณะ (2540, น. 213-214, 230-235) ที่พบว่าเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้สะท้อนให้เห็นบริบททางสังคมบางประการแต่ยังไม่ลึกซึ้งมากนัก ซึ่งโดยหลักการของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นตามแนวความคิดของ สุภา ศิริมานนท์ จะต้องสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาสาธารณะอย่างลึกซึ้งเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง ต้องนำเสนอข่าวสังคมให้

ครอบคลุมทั้งท้องถิ่นไม่ใช่เพียงการนำเสนอข่าวแต่ภาคธุรกิจและภาครัฐที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองเท่านั้น รวมทั้งต้องนำเสนอความไม่ชอบมาพากลของผู้มีอิทธิพลที่จะเป็นภัยต่อท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน (พิศิษฐ์ ชวาลารวัช, 2526, น. 69) แต่จากการศึกษาทำให้ได้ทราบว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือที่มีการจัดองค์กรทั้งสองรูปแบบส่วนใหญ่ยังไม่สามารถแสดงบทบาทในด้านนี้ได้ แต่ก็ยังมีหนังสือพิมพ์บางส่วนที่สามารถแสดงบทบาทด้านนี้ได้อย่างชัดเจนแต่ก็ยังคงถือว่าเป็นส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือทั้งหมด การศึกษาในครั้งนี้ยังพบอีกว่าการนำเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังมีความสัมพันธ์กับการแปลงเป็นรายได้ด้วยการขายพื้นที่ทำเป็นสฎูปหรือเขียนข่าวเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับนักการเมืองท้องถิ่นอีกด้วย แสดงให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังเน้นการบริหารเนื้อหาและขายพื้นที่ไปในเชิงธุรกิจมากกว่าการใช้พื้นที่ในหนังสือพิมพ์ในเชิงอุดมการณ์วิชาชีพซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิจิตรา ไสรินทร์ (2547, น. 101-104) ที่ศึกษาการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลก พบว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังเน้นไปที่ผลทางธุรกิจมากกว่าอุดมการณ์วิชาชีพ

การบริหารเวลาและการผลิต หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือที่มีการจัดองค์กรทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการมีหนังสือพิมพ์ที่แบ่งตามการออกจัดจำหน่ายได้ 5 รูปแบบด้วยกันคือ

หนังสือพิมพ์รายวัน มีระยะเวลาในการทำงานประมาณ 24 ชั่วโมง หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรายวันทั้งสองฉบับในเขตภาคเหนือมีการปิดต้นฉบับเวลาใกล้เคียงกันคือเวลาประมาณ 11 นาฬิกาของทุกวัน แต่หากมีข่าวด่วนจะไม่เกินเวลา 12 นาฬิกา และออกจำหน่ายไม่เกินเวลา 14 นาฬิกาของทุกวัน

หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ จะมีเวลาที่ผ่อนคลายมากกว่าหนังสือพิมพ์รายวัน ส่วนใหญ่จะมีการประชุมหรือพูดคุยเพื่อกำหนดประเด็นข่าวสัปดาห์ละครั้งส่วนใหญ่จะประชุมกันในวันจันทร์ และรวบรวมออกแบบรูปเล่มจัดพิมพ์ก่อนวันที่วางจำหน่ายประมาณ 2-3 วัน

หนังสือพิมพ์รายปักษ์ มักจะมีการประชุมเพื่อกำหนดประเด็นปักษ์ละ 1 ครั้ง และมีการคัดเลือกเนื้อหาและผลิตก่อนวันจัดจำหน่ายประมาณ 3-5 วันก่อนจำหน่าย

หนังสือพิมพ์รายลือตเตอร์ มักจะมีผู้ดำเนินงานคนเดียว จะมีการรวบรวมคัดเลือกข้อมูลข่าวสารและผลิตก่อนผลรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลจะออกประมาณ 3-4 วัน ส่วนใหญ่จะพิมพ์หนังสือพิมพ์ทั้งฉบับไว้โดยเว้นเฉพาะส่วนที่เป็นผลสลากกินแบ่งรัฐบาลไว้เพื่อพิมพ์เมื่อผลออกและจัดจำหน่ายทันที

หนังสือพิมพ์รายเดือน จะมีการประชุมกำหนดประเด็นกันเดือนละ 1 ครั้ง ต่อจากนั้นบรรณาธิการจะเป็นผู้รวบรวมและผลิตก่อนวันออกวางจำหน่ายประมาณ 3-4 วัน

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือยังมีการออกเป็นรายลือตเตอร์มากที่สุด รองลงมาคือการออกเป็นรายเดือนและรายสัปดาห์ จากระยะเวลาการออกแสดงให้เห็นว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือที่มีการจัดองค์กรแบบไม่เป็นทางการยังคงพึ่งพาผลการออก สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นช่องทางการเผยแพร่หลักและหนังสือพิมพ์ที่มีการจัดองค์กรแบบเป็น ทางการที่มีการเผยแพร่ผลสลากกินแบ่งรัฐบาลก็มียอดจำหน่ายสูงขึ้นไปกตถึง 2-3 เท่าตัว สิ่ง เหล่านี้แสดงให้เห็นนัยสำคัญทางด้านบทบาทของหนังสือพิมพ์ในทัศนคติของประชาชนในท้องถิ่น ในด้านการใช้ประโยชน์และความคาดหวังที่มีต่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญใน การพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้ไปตตามอุดมคติของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น กรอบระยะเวลาการ ทำงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือมีเพียงหนังสือพิมพ์ที่จัดจำหน่ายเป็นรายวัน 2 ฉบับที่ มีกรอบระยะเวลาที่ชัดเจน ส่วนหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นไม่มีกรอบระยะเวลาการทำงานที่ชัดเจน เพราะส่วนใหญ่เป็นรายลือตเตอร์หรือรายปักษ์ซึ่งมีระยะเวลาในการเตรียมข้อมูลนาน และใช้เวลา การผลิตเพียง 2-3 วันก่อนออกจำหน่าย

ปัจจุบันหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือมีวิธีการผลิต 3 รูปแบบด้วยกันคือ ผลิต เองทั้งกระบวนการตั้งแต่การหาข้อมูลข่าวสารจนกระทั่งเผยแพร่ ผลิตเองบางส่วนเช่นออกแบบ รูปเล่มไปให้แล้วจ้างผลิตอย่างเดียว หรือนำกลับมาพิมพ์ผลสลากกินแบ่งรัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง และ จ้างผลิตทั้งหมดเพียงเตรียมเนื้อหาไปให้โรงพิมพ์ออกแบบและจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มพร้อมจำหน่าย หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือมีการเผยแพร่ 4 รูปแบบด้วยกัน คือ การจำหน่าย การเปิด ระบบสมาชิก เว็บไซต์ และการแจกฟรี

การจำหน่าย มี 2 รูปแบบ คือ มีผู้มารับที่โรงพิมพ์เพื่อนำไปจำหน่ายต่อ อาทิ เด็กชายหนังสือพิมพ์และร้านหนังสือที่รับส่งหนังสือพิมพ์ตามบ้าน สำหรับรูปแบบที่ 2 เป็นการ หนังสือพิมพ์มีการกระจายไปยังจังหวัดหรืออำเภอต่างๆ เอง โดยอาศัยตัวแทนจัดจำหน่ายหนังสือ ในจังหวัดและรถโดยสารประจำทาง

ระบบสมาชิก จะมีการให้เลือกในการเป็นสมาชิกว่าเป็นราย 6 เดือนหรือ 1 ปี ซึ่งมีการชำระค่าสมาชิกในครั้งเดียว

เว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญ กับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ ซึ่งมีข่าวสารเหมือนในหนังสือพิมพ์ แต่ละวัน ผู้อ่านสามารถดาวน์โหลดหนังสือพิมพ์ที่จัดจำหน่ายแต่ละฉบับได้ผ่านทางเว็บไซต์

ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์บนเว็บไซต์ <http://www.thainews70.com/> และหนังสือพิมพ์ เชียงใหม่นิวส์บนเว็บไซต์ <http://www.chiangmainews.co.th/>

แจกฟรี หนังสือพิมพ์หลายฉบับจะมีการแบ่งส่วนหนึ่งไว้แจกผู้สนับสนุนที่มาลงโฆษณา หรือมีการแจกกระจายไปตามห้องสมุดหรือสถานที่สาธารณะ บางฉบับก็แบ่งส่วนหนึ่งจำหน่ายและอีกส่วนหนึ่งก็นำไปวางไว้เพื่อให้คนสามารถหยิบไปได้ฟรี

การจัดการบุคลากร ในองค์กรแบบไม่เป็นทางการยังคงใช้คนในครอบครัว เพื่อนสนิท หรือลูกจ้างที่อยู่ในโรงพิมพ์มาทำงานในกระบวนการผลิตเช่นการออกแบบรูปเล่มหรือการควบคุมแท่นพิมพ์ แต่ทางด้านเนื้อหาเจ้าของและ/หรือบรรณาธิการเป็นผู้ตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียว ทั้งการคัดเลือกเนื้อหาและการจัดวางเนื้อหาทั้งหมด แต่ในองค์กรที่มีการจัดองค์กรแบบเป็นทางการจะมีการคัดเลือกบุคลากรอย่างเป็นระบบด้วยการเปิดรับสมัครการควบคุมและการประเมินผลงาน พร้อมๆ ทั้งมีการวางระบบผลตอบแทนที่ชัดเจน แต่มีบางส่วนที่ไม่ได้เปิดการรับสมัครแต่ใช้วิธีการคัดเลือกจากนักศึกษาที่เข้ามาฝึกงาน หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีนโยบายไม่รับสมัครคนที่มีประสบการณ์มาก่อนเข้าทำงานเนื่องจากทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ทางด้านจริยธรรมตามมา

การบริหารองค์กรในเชิงธุรกิจ ไม่ว่าจะหนังสือพิมพ์พิมพ์ที่มีรูปแบบขององค์กรแบบเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการต่างมีสภาพการดำเนินธุรกิจคล้ายๆ กันท่ามกลางสภาพที่มีข้อจำกัดทั้งขนาดตลาดของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ตลาดรวมของธุรกิจสื่อมวลชน และคู่แข่งทางธุรกิจสื่อมวลชน การบริหารองค์กรธุรกิจมีปัญหาหลักๆ ดังต่อไปนี้

บุคลากร หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือต่างมีปัญหาทางด้านบุคลากรแทบทุกฉบับ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกทำให้พบว่าการคัดสรรคนเพื่อมาทำงานทางด้านข่าวสาร เป็นสิ่งที่ยากมากที่สุด เนื่องจากผู้ที่จบทางด้านวารสารศาสตร์มักเลือกทำงานกับสื่อระดับชาติมากกว่าสื่อท้องถิ่น จากการศึกษาในครั้งนี้ ยังพบอีกว่า ปัญหาด้านผู้นำองค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือส่วนใหญ่ยังมีข้อจำกัดทางด้านความเข้าใจในอุดมคติและจริยธรรมวิชาชีพ รวมทั้งวิธีการบริหารธุรกิจที่ยังไม่สามารถปรับตัวให้องค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นของตนเองเป็นองค์กรธุรกิจภายใต้กรอบของจริยธรรมวิชาชีพได้

คู่แข่ง จากการศึกษาพบว่าคู่แข่งของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีทั้งเคเบิลทีวีท้องถิ่น วิทยุชุมชน อินเทอร์เน็ต เคเบิลทีวีผ่านดาวเทียม และหนังสือพิมพ์ระดับชาติอีกด้วย สิ่งเหล่านี้ ผู้บริโภคต่างมองว่าสามารถใช้ทดแทนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ทั้งหมดแม้กระทั่งการตรวจ ลือตเตอร์รี่ ที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นถูกมองจากประชาชนในท้องถิ่นว่าเป็นหน้าที่หลัก อินเทอร์เน็ตก็สามารถให้

ความเร็วและเข้าถึงได้ง่ายกว่าในเขตเมือง ส่วนข่าวสารในท้องถิ่นก็สามารถหาได้จากเคเบิลทีวี ท้องถิ่นที่มีการนำเอารายการข่าวหมูนวนออกอากาศใหม่ตลอดทั้งวัน ในหนังสือพิมพ์ด้วยกัน หนังสือพิมพ์ระดับชาติมีความน่าเชื่อถือและความหลากหลายมากกว่าทำให้ผู้อ่านเลือกที่จะอ่าน หนังสือพิมพ์ระดับชาติมากกว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ในทางการตลาดหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังมี คู่แข่งที่สำคัญคือสื่อสิ่งพิมพ์แจกฟรี (Free copy) สื่อเหล่านี้มีส่วนอย่างมากในการแย่งส่วนแบ่ง ทางการตลาดของการโฆษณาไปหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นบางฉบับมีการปรับตัวด้วยการเปิดสื่อ สิ่งพิมพ์แจกฟรีขึ้นมาแข่งเพื่อรักษารฐานลูกค้าของตนเองไว้และเป็นการเพิ่มทางเลือกและเพิ่ม รายได้อีกทางหนึ่ง

ทุน จากการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือไม่สามารถที่จะ จัดหาเงินทุนได้อย่างเพียงพอต่อการพัฒนาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นทั้งในด้านพัฒนากระบวนการผลิต และบุคลากร ทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นดำเนินกิจการอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของการลงทุนคุณภาพทั้ง ทางด้านรูปลักษณ์และเนื้อหาจึงยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นได้ครบทุก ด้าน

สภาพตลาด ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นมีจำนวนประชากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและ คู่แข่งทั้งสื่อเดียวกันและแขนงอื่นๆ ทำให้การขยายตลาดหนังสือพิมพ์เพื่อเพิ่มยอดการจัดจำหน่าย และเพิ่มยอดผู้ซื้อพื้นที่โฆษณาทำได้ยาก การจัดหาเงินทุนเพื่อขยายกิจการและปรับปรุงคุณภาพ โดยเฉพาะการเพิ่มบุคลากรถูกจำกัดอยู่กับขนาดของตลาดที่มีขนาดเล็กซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสภาพ ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในการพัฒนา

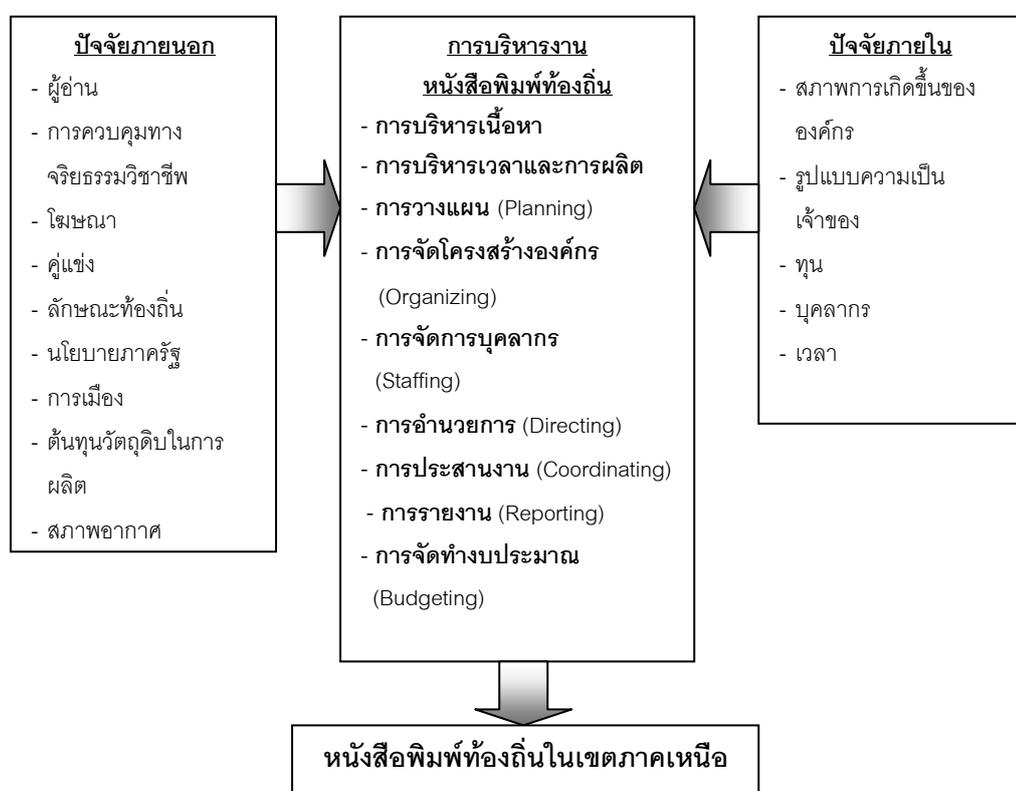
ลักษณะของท้องถิ่น วัฒนธรรมและประเพณี 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ประกอบไปด้วยหลายชนเผ่า รวมทั้งมีขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนาที่ยังคง ได้รับการสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้เป็นความแตกต่างจาก 9 จังหวัดภาคเหนือ ตอนล่างที่มีขนบธรรมเนียมคล้ายคลึงกับภาคกลางและกรุงเทพมหานคร ความแตกต่างเหล่านี้คือ ปัจจัยที่ทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีขอบเขตจำกัดในการขยายตัวเพราะจากความแตกต่างดังกล่าว ทำให้ความต้องการข้อมูลข่าวสารมีความแตกต่างกันไปด้วย ในปัจจุบันถึงแม้ว่าหนังสือพิมพ์ ไทยนิวิสต์หนังสือพิมพ์รายวันของจังหวัดเชียงใหม่พยายามเปิดตลาดในท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง มากยิ่งขึ้นแต่ก็ยังทำได้ไม่เต็มที่เนื่องจากเนื้อหาจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของคนใน ท้องถิ่น ผู้บริโภคส่วนใหญ่จึงเป็นหน่วยงานที่รับหนังสือพิมพ์เพื่อมาตรวจข่าว ลักษณะที่เด่นชัดอีก ประการหนึ่งคือลักษณะของคนในท้องถิ่นที่มุ่งหวังที่จะพึ่งพานักการเมืองหรือผู้มีอำนาจโดยตรง

มากกว่าซึ่งผู้ทำหนังสือพิมพ์ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับประชาชนทั่วไปเช่นกัน เมื่อเกิดปัญหาหรือเดือดร้อนเรื่องเงินก็มักจะพึ่งพนักการเมืองเป็นอันดับแรก

จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถประมวลสภาพหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือที่มีการดำรงอยู่และมีปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกอยู่ตลอดเวลา ดังที่แสดงแผนภาพที่ 5.1

แผนภาพที่ 5.1

สภาพการบริหารงานของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ

จากแผนภาพที่ 5.1 จะเห็นได้ว่าการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนืออยู่ท่ามกลางปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือจะต้องคำนึงถึงในการดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอยู่เสมอ และการบริหารต้องสามารถบริหารปัจจัยเหล่านี้ให้เกิดความสมดุลขึ้นเพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

การบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังคงเป็นการบริหารงานภายใต้รูปแบบเจ้าของคนเดียว (Individual Ownership) มีลักษณะเป็นกิจการภายในครอบครัวซึ่งธุรกิจประเภทนี้การตัดสินใจในการบริหารงานจะอยู่ภายใต้การตัดสินใจบนพื้นฐานของผลประโยชน์ของธุรกิจที่เกี่ยวข้องของครอบครัวซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจการโรงพิมพ์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีการจัดองค์กรแบบเป็นทางการที่พัฒนามาจากกิจการภายในครอบครัว เช่น หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ก็เช่นกัน การบริหารงานยังอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของครอบครัวผู้เป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ มีหนังสือพิมพ์ส่วนน้อยที่มีการจัดองค์กรเป็นแบบทางการและดำเนินกิจการเป็นธุรกิจสื่อมวลชนอย่างเต็มรูปแบบ สภาพการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือปัจจุบันจึงมีลักษณะผสมผสานกันระหว่างกิจการครอบครัวที่ดำเนินธุรกิจสื่อมวลชน การกำกับดูแลกิจการเพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์จึงทำได้ค่อนข้างยากตามข้อจำกัดที่ได้กล่าวมาข้างต้น การบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือจึงเน้นไปที่ผลทางธุรกิจมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนตามอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่พึงมี

อภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาวិเคราะห์การบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบความคิดเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ แนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารหนังสือพิมพ์ และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง มาใช้ในการวิเคราะห์ อภิปรายผลได้ดังนี้

กระบวนการบริหารเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ

เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด การบริหารเนื้อหาในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นนอกจากจะเป็นการแสดงบทบาทตามครรลองของสื่อมวลชนแล้วยังเป็นเครื่องสะท้อนความเป็นไปในท้องถิ่น จากการศึกษาพบว่า เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไม่ได้เป็นเครื่องสะท้อนท้องถิ่นอย่างรอบด้าน สุภา ศิริมานนท์ (ใน พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช, 2526, น. 69) เป็นบรรณาธิการ ได้อธิบายถึงหน้าที่ในการนำเสนอเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นว่า “ปัญหาสาธารณะของภูมิภาคในแต่ละช่วงแต่ละระยะมีอะไรอย่างไร จักต้องสำรวจให้ตระหนักชัด มิฉะนั้นก็จะไม่สามารถเสนอรายงานข่าวอย่างถูกต้องได้และจะไม่สามารถให้ข้อคิดแก่มวลชนคนอื่นเพื่อที่พวกเขาจะเคลื่อนไหวเพื่อแก้ไขปัญหานั้นๆ อย่างเหมาะสมได้” หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือส่วนใหญ่ยังคงมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวประชาสัมพันธ์หน่วยงานภาครัฐหรือองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลักโดยไม่ได้นำเสนอถึงประเด็นปัญหาและกระตุ้นประชาชนในท้องถิ่นให้มีความกระตือรือร้นกับปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาให้ถูกต้องได้

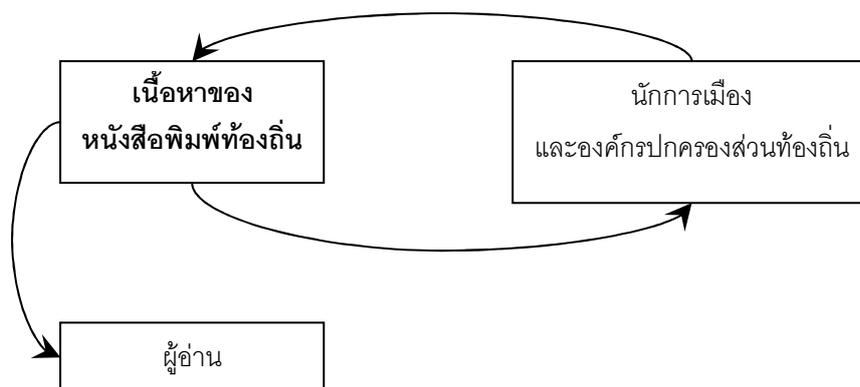
ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหากับการตลาด จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายลือตเตอร์ยังไม่ได้คำนึงถึงยอดการจัดจำหน่ายเท่าใดนัก บางฉบับนำหนังสือพิมพ์ออกขายน้อยกว่าปริมาณที่แจกฟรี ทำให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไม่ได้ให้ความสำคัญกับจำนวนผู้อ่าน ความต้องการและตลาดของผู้อ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น จากปริมาณเนื้อหาประเภทข่าวและสื่อบุ ประชาสัมพันธ์นักการเมืองหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้ความสำคัญกับตลาดของผู้ลงโฆษณามากกว่า ด้วยลักษณะของธุรกิจหนังสือพิมพ์มี 2 ตลาด คือตลาดผู้อ่านและตลาดผู้ลงโฆษณา เนื่องจากหนังสือพิมพ์เป็นธุรกิจเพื่อการสาธารณะควรต้องให้ความสำคัญกับตลาดทั้งสองตลาดเท่าเทียมกันทั้ง 2 ตลาดเมื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นสามารถขยายตลาดผู้อ่านให้กว้างมากขึ้นมีผู้อ่านจำนวนมากขึ้น ฐานค่าโฆษณาในตลาดการโฆษณาก็จะมีราคาสูงตามไปด้วยตามความนิยมที่ได้รับจากผู้อ่าน แต่จากการศึกษากลับพบว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือส่วนใหญ่ไม่ได้มีความสนใจที่จะขยายตลาดของผู้อ่านแต่มุ่งที่จะขยายตลาดโฆษณาให้กว้างขึ้นด้วยการเสนอขายพื้นที่เนื้อหาเพื่อเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ให้กับกับนักการเมืองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาบทบาทหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต่อการเมืองท้องถิ่นกรณีศึกษาหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจังหวัดสระบุรี ของ สุระเชษฐ์ สุทธิบุตร (2548, น. 111-116) ที่พบว่า ภูมิหลังของเจ้าของหนังสือพิมพ์และการสนับสนุนจากนักการเมืองมีผลต่อนโยบายการนำเสนอเนื้อหาทางด้านการเมือง เพราะโฆษณาก็เป็นรายได้หลักของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ทำให้นักการเมืองอาศัยช่องนี้เข้ามามีอิทธิพลต่อการนำเสนอเนื้อหาทางการเมือง

ตามหลักการของการดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ที่ควรยึดแนวทางในการแปลงผู้อ่านให้เป็นสินค้าเพื่อนำไปเสนอขายให้กับตลาดโฆษณาก็ต่อหนึ่งเหมือนดังเช่นหนังสือพิมพ์ระดับชาติหรือสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ แต่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือกลับแปลงพื้นที่เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ไปขายโดยตรงให้กับนักการเมืองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรงที่มีกำลังซื้อสูงกว่าผู้อ่าน ดังนั้นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือจึงให้ความสำคัญกับการขายพื้นที่ของหนังสือพิมพ์ให้กับผู้มีอำนาจซื้อมากกว่านั้นก็คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนักการเมืองท้องถิ่น ตามที่ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองอธิบายไว้ว่า “ผู้รับสารรายย่อยมักหมดโอกาสซื้อทั้งนี้เพราะธุรกิจสื่อจะขายสินค้าให้กับผู้บริโภคที่มีอำนาจในการซื้อ (Purchasing power) เท่านั้น”

(กาญจนา แก้วเทพ, สมสุข หินวิมาน, 2551, น.93) ด้วยเหตุนี้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจึงใช้วิธีการแปลงเนื้อหาเป็นสินค้าเพื่อนำไปเสนอขายให้แก่ตลาดของโฆษณาโดยตรง ดังแผนภาพที่ 5.2

แผนภาพที่ 5.2

การแปลงสินค้าของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ

จากแผนภาพที่ 5.2 แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือส่วนใหญ่ถูกนำเสนอให้นักการเมืองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง เมื่อนักการเมืองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตกลงใจที่จะซื้อก็จะมีการกำหนดเนื้อหาให้กับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพื่อนำไปแปลงเป็นสินค้าเพื่อขายให้กับผู้อ่านอีกครั้งหนึ่ง ผู้อ่านเป็นเพียงแค่ผู้รับ (Passive) ข่าวสารจากนักการเมืองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านทางหนังสือพิมพ์เท่านั้น ดังที่ กาญจนา แก้วเทพและสมสุข หินวิมาน ได้อธิบายไว้ว่า

สื่อมวลชนเป็นสินค้าที่มีความขัดแย้งในตัวเองสูง เพราะด้วยเหตุที่เป็นสินค้าสาธารณะ (Public goods) ที่ด้านหนึ่งมีสถานะของความเป็นสินค้า (Goods) กับอีกด้านหนึ่งเป็นสาธารณะ (Public) เพราะฉะนั้น จึงมักมีความขัดแย้งกันในเชิงผลประโยชน์ระหว่างเป้าหมายเรื่องผลกำไร (Profit-orientedness) ในทางธุรกิจกับผลประโยชน์ต่อสาธารณะ (Public interests) ซึ่งหมายความว่าถ้าสื่อมวลชนเน้นผลกำไรมาก ด้านที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะก็จะลดลงแต่ในทางกลับกันหากนักวิชาชีพสื่อเอาประโยชน์สาธารณะเป็นตัวตั้ง ก็อาจไม่ทำกำไรและขัดแย้งกับ

นายทุนเจ้าของกิจการสื่อสารมวลชน (กาญจนา แก้วเทพ, สมสุข หินวิมาน, 2551, น. 107)

สินค้าของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือไม่ได้มีการถ่วงดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะกับประโยชน์ทางด้านธุรกิจให้ลงตัว แต่หันไปเน้นการทำเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก ถึงแม้ว่าจะดูว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือเน้นด้านผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่า การดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นก็ไม่ได้สร้างผลกำไรให้กับเจ้าของหนังสือพิมพ์อย่างเป็นกอบเป็นกำ ซึ่งมีผลกำไรพอที่จะถ่วงเฉลี่ยในส่วนที่ขาดทุนและดำรงอยู่ได้ด้วยการมีธุรกิจอื่นๆ เช่นโรงพิมพ์มาเสริมด้วยเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงในด้านบริหารองค์กรของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ

การบริหารองค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือได้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีการให้แตกต่างไปจากเดิมการวางแผนการดำเนินกิจการได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจถึงแม้ว่าจะไม่มีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนแต่ความตั้งใจในการทำหนังสือพิมพ์ให้เป็นช่องทางสื่อสารระหว่างภาครัฐกับประชาชนเป็นแนวทางหนึ่งที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังยึดถือปฏิบัติมาตลอด ถึงแม้ว่าจะเป็นการทำหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่จะต้อง มีการเผยแพร่ข่าวสารทำให้คนในท้องถิ่นเห็นและตระหนักถึงปัญหาสาธารณะที่กำลังเกิดขึ้น เป็นเครื่องมือบอกความเคลื่อนไหวของคนและองค์กรที่อยู่ในท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน และรักษาผลประโยชน์ของท้องถิ่นด้วยการเปิดโปงผู้ที่กระทำผิด (สุภา ศิริมานนท์, ใน พิเศษฐ์ ชวลาธวัช, 2526, น. 69) เป็นบรรณาธิการ แต่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่ในด้านกาให้ข้อมูลข่าวสารความเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง

การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างองค์กร การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุดคือการจัดโครงสร้างองค์กรที่จากเดิมที่นิยมจัดแบ่งโครงสร้างองค์กรออกเป็น 3 ฝ่าย ด้วยกันคือ ฝ่ายบรรณาธิการ (Editorial Department) รับผิดชอบเกี่ยวกับกระบวนการด้านเนื้อหาสาระ ที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ทั้งหมด ฝ่ายบริหารจัดการ (Management Department) มีหน้าที่โดยตรงในการ จัดการธุรกิจบริหารการเงินและรายได้ของหนังสือพิมพ์ให้อยู่รอดในตลาดการแข่งขัน และฝ่ายบริหารการผลิต (Production Department) รับผิดชอบงานด้านการพิมพ์ต้นฉบับที่ผ่านกระบวนการบรรณาธิการ และจัดหน้าในรูปแบบพร้อมพิมพ์จากฝ่ายบรรณาธิการนำมาผลิตและจัดส่งไปวางตลาดให้ตรงต่อเวลาวางจำหน่าย (มาลี

บุญศิริพันธ์, 2550, น.73-74) แต่สภาพการณ์ปัจจุบันหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้มีขนาดเล็กลงโดยตัดฝ่ายผลิตที่เป็นฝ่ายที่ต้องลงทุนสูงออกไปเป็นการจัดจ้างซึ่งมีสองรูปแบบทั้งหนังสือพิมพ์ออกแบบหนังสือพิมพ์แล้วไปจ้างโรงพิมพ์ผลิตและเตรียมเนื้อหาแล้วไปจ้างผลิตทั้งกระบวนการตั้งแต่การออกแบบจนกระทั่งพิมพ์จนสำเร็จ ตามรูปแบบความเปลี่ยนแปลงของทุนและรูปแบบการดำเนินธุรกิจทำให้การผลิตหนังสือพิมพ์ไม่จำเป็นต้องลงทุนสูงเพื่อซื้อแท่นพิมพ์อย่างในอดีต แต่ในหนังสือพิมพ์ที่มีโรงพิมพ์เป็นของตนเองมองว่าหนังสือพิมพ์เป็นสัญลักษณ์และเครื่องมือโฆษณาให้กับกิจการโรงพิมพ์

การเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารบุคลากร คนในกิจการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนจากอดีตที่ใช้แต่คนในครอบครัวเป็นหลักแต่ในปัจจุบันองค์กรธุรกิจหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้มีการปรับตัวด้วยการส่งบุตรหลานให้เรียนในสาขาการสื่อสารมวลชนเพื่อเตรียมพร้อมกับการดำเนินกิจการต่อ และมีบางส่วนที่มีกระบวนการรับพนักงานเข้าโดยผ่านการคัดเลือกจากผู้ที่จบทางด้านนิเทศศาสตร์วารสารศาสตร์โดยตรงทำให้คุณภาพทางด้านเนื้อหาและรูปลักษณ์ได้รับการปรับปรุงให้ดึงดูดตาผู้อ่านมากยิ่งขึ้น แต่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัยยังคงมีการบริหารงานแบบเจ้าของคนเดียว (Individual Ownership) อยู่ มีหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพียง 3 ฉบับที่มีการปรับวิธีการทำงานเพื่อทำให้สืบทอดกิจการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต่อไปได้ ส่วนฉบับอื่นๆ ได้กล่าวถึงแนวโน้มหนังสือพิมพ์ของตนเองว่าน่าจะหยุดดำเนินการในรุ่นนี้เพราะไม่มีผู้สืบทอดกิจการต่อ

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังคงยึดรูปแบบการทำงานแบบเจ้าของคนเดียวเป็นหลัก เพราะความคิดและผลประโยชน์ที่ไม่สามารถสรุปกันได้ง่ายๆ ทำให้มักเกิดความขัดแย้งเมื่อรวมตัวกัน ดังนั้น นักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือจึงเลือกที่จะทำงานคนเดียวกันมากกว่าซึ่งถือเป็นข้อจำกัดในการขยายตัวและการพัฒนาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นเพราะไม่สามารถระดมเงินทุนและระดมกำลังคนในการปรับปรุงการผลิตหนังสือพิมพ์ให้สอดคล้องกับอุดมคติของการทำหนังสือพิมพ์ได้

การแข่งขันกับสื่อมวลชนท้องถิ่นแขนงต่างๆ เมื่อองค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไม่มีความเข้มแข็งจากปัญหาด้านบุคลากรและทุนการแข่งขันในตลาดธุรกิจการสื่อสารมวลชนจึงไม่สามารถทำการแข่งขันได้ เนื่องจากหลังจากเปิดเสรีธุรกิจสื่อมวลชนตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ปี 2540 เป็นต้นมา ทำให้ขอบเขตของการเป็นเจ้าของสื่อมวลชนลดลงทำให้เกิดสื่อมวลชนขึ้นมาอย่างมากมายทั้งวิทยุชุมชน เคเบิลทีวีท้องถิ่น สื่อสิ่งพิมพ์แจกฟรี หรือแม้กระทั่งสื่ออินเทอร์เน็ตที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นที่หลากหลายกว่า และผลจากพระราชบัญญัติ

จุดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. 2550 ที่เปิดโอกาสให้มีการผลิตหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ในวงกว้างและหลากหลายจากการลดขั้นตอนการขอหัวหนังสือพิมพ์ที่ลดลง ทำให้สภาพการแข่งขันในธุรกิจสื่อมวลชนท้องถิ่นมีความรุนแรงขึ้น ถึงแม้ว่าบรรณาธิการและ/หรือเจ้าของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะมองว่าสื่อมวลชนแขนงอื่นๆ หรือแม้แต่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นด้วยตนเองไม่ใช่คู่แข่งในด้านเนื้อหาของตนเองก็ตามแต่ในระบบตลาดสื่อที่สามารถใช้ทดแทนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้ถือว่าเป็นคู่แข่งที่สำคัญที่หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต้องเข้าสู่การแข่งขันด้วย แต่ในด้านตลาดการขายพื้นที่โฆษณาบรรณาธิการและ/หรือเจ้าของต่างยอมรับว่าสื่ออื่นๆ เหล่านั้นเป็นคู่แข่งที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มาแย่งส่วนแบ่งในตลาดโฆษณาไป นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการต่อสู้ด้านราคาขึ้น การตัดราคาค่าโฆษณาทั้งหนังสือพิมพ์ด้วยตนเองและสื่ออื่นๆ จึงเกิดขึ้น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นส่วนใหญ่ใช้วิธีการหาโฆษณาจากเครือข่ายธุรกิจและเครือข่ายนักการเมืองดั้งเดิมในท้องถิ่นกลุ่มเดิมๆ ทำให้ไม่สามารถขึ้นเปลี่ยนแปลงราคาค่าโฆษณาและราคาจำหน่ายให้สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงได้ เมื่อประสบปัญหาด้านคู่แข่งทางการตลาดที่รุนแรงจึงทำให้บางฉบับก็ต้องล้มหายตายจากไปหรือบางฉบับยังคงปรับวิธีการบริหารงานหนังสือพิมพ์ของตนเองให้แข่งขันกับสื่ออื่นได้ เช่น มีการเปิดสื่อสิ่งพิมพ์แจกฟรีขึ้นมาแข่งขันเพื่อรักษาตลาดไว้ หรือเริ่มหันไปทำธุรกิจข้ามสื่ออื่นเช่นวิทยุชุมชนหรือผลิตรายการโทรทัศน์ให้กับเคเบิลทีวีท้องถิ่น เป็นต้น หรือบางฉบับในจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัยจะหันไปเน้นการนำเสนอข่าว หรือเปิดพื้นที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือนักการเมืองท้องถิ่นเป็นหลักทำให้มีเงินรายได้จากงบประมาณประชาสัมพันธ์หน่วยงานหรือค่าโฆษณานักการเมืองเพื่อมาหล่อเลี้ยงให้หนังสือพิมพ์อยู่รอดได้

เห็นได้ว่า สภาพที่เป็นอยู่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นไม่ได้อยู่ด้วยการสะท้อนความต้องการของท้องถิ่นตามที่ พิศิษฐ์ ชวลาธวัช (2542, น.2) อธิบายไว้ว่า “เนื้อหาของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะทำหน้าที่ในการชี้ให้เห็นและเข้าใจถึงเหตุการณ์ ปรัชญาการณ ัปัญหา ความรู้สึกนึกคิด ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของคนท้องถิ่นนั้นเป็นหลัก” ด้วยลักษณะที่เป็นอยู่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นดังที่กล่าวมานั้นแสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่แล้วหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังไม่ได้ปรับตัวให้เป็นไปตามแนวความคิดของการเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่พึงมีโดยมุ่งเน้นไปที่การนำเสนอเพียงข่าวสารที่เกี่ยวกับหน่วยงานภาครัฐและนักการเมืองท้องถิ่นเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงการสะท้อนความปรากฏการณ์ของท้องถิ่นให้เห็นอย่างถ่องแท้มีเพียงการนำเสนอถึงการเกิดของเหตุการณ์แต่ไม่ได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาและรายละเอียดเพื่อทำให้ประชาชนเข้าใจในปรากฏการณ์ต่างๆ ในด้านของการเป็นตัวแทนเป็นปากเสียงให้กับประชาชนในท้องถิ่น

การเข้าไปรับการสนับสนุนทางด้านการโฆษณาจากนักการเมืองท้องถิ่นเป็นหลักทำให้เห็นได้ว่าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในภาคเหนือไม่ได้เป็นไปตามบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ที่พึงมีในด้านการ “สนับสนุนระบบการเมืองด้วยการเสนอข่าวสาร การอภิปราย และได้แย้งเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของส่วนรวม. . .รักษาฐานะในทางการเงินของตนเองให้มั่นคงพอที่จักได้เป็นเสรีจากความกดดันต่างๆ ของบรรดากลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ” (เฟรด เอส ซีเบอร์ท, เรออดอร์ พีเตอร์สัน, และวิลเบอร์ แชม, 2551, น.122) ซึ่งการพึ่งพาดังกล่าวทำให้นักการเมืองท้องถิ่นจำเป็นต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่นักการเมืองท้องถิ่นต้องการทำบทบาทหน้าที่ในการตรวจสอบและเฝ้าระวังของสื่อมวลชนบกพร่องไป

สถานภาพปัจจุบันของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ สภาพในปัจจุบันของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตจังหวัดภาคเหนือกลายเป็นเพียงเครื่องมือประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐและนักการเมืองท้องถิ่นเท่านั้น ถึงแม้จะมีบางฉบับที่ปฏิบัติตามครรลองของการทำหน้าที่สื่อมวลชนแต่ก็ยังเป็นจำนวนน้อยและจำกัดอยู่ในวงแคบเท่านั้น หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ยังคงยึดแนวทางนี้เพื่อรักษาความอยู่รอดของตนเองไว้ซึ่งความอยู่รอดดังกล่าวก็มีระยะเวลาจำกัดอยู่เพียงช่วงหนึ่งเท่านั้น หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นประมาณครึ่งหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลกและสุโขทัยยอมรับว่าหนังสือพิมพ์ของตนเองจะหายไปจากท้องตลาดเมื่อตนเองตายหรือไม่มีแรงทำ ความ เป็นอยู่ในปัจจุบันของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือ จึงมีอยู่ 3 ลักษณะด้วยกัน คือ

- หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่เริ่มก่อตั้ง
- หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่อยู่มานานและกำลังปรับปรุงให้สามารถอยู่รอดได้
- หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่กำลังจะหายไป

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือที่เริ่มก่อตั้งใหม่มักจะมีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและการทำงาน ส่วนใหญ่เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีแนวทางทางด้านเนื้อหาไปด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ประเด็นสาธารณะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือชาวสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการหาตำแหน่งของตนเองในตลาดให้สามารถขายได้

สำหรับหนังสือพิมพ์ที่อยู่มานานและกำลังปรับปรุงเพื่อให้สามารถอยู่รอดต่อไปได้นั้น มักจะเป็นหนังสือพิมพ์ที่เตรียมการถ่ายทอดไปสู่อีกรุ่นหนึ่งเช่นจากรุ่นผู้ก่อตั้งหนังสือพิมพ์ไปสู่รุ่นลูก หรือจากรุ่นลูกเตรียมส่งต่อไปยังรุ่นหลาน ดังนั้นความคาดหวังจึงต้องขึ้นอยู่กับศักยภาพของคนรุ่นใหม่ผนวกกับประสบการณ์ของคนรุ่นเก่าที่จะปรับปรุงหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือที่กำลังจะสูญหายไปเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่ขาดการปรับปรุงให้ทันต่อความต้องการของคนในท้องถิ่นและยังคงยึดถือการดำเนินกิจการแบบดั้งเดิม มักจะเป็นหนังสือพิมพ์ที่มีการบริหารแบบเจ้าของคนเดียวและมีกิจการโรงพิมพ์เล็กๆ หรือไม่มีโรงพิมพ์เป็นของตัวเอง ซึ่งหนังสือพิมพ์ก็จะหายไปพร้อมๆ กับคนทำเมื่อคนทำไม่ไหวหรือเสียชีวิตไปแล้วไม่มีผู้สืบทอด ซึ่งหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่อยู่ในกลุ่มนี้มีจำนวนมาก

การควบคุมจริยธรรมวิชาชีพ จากการศึกษา พบว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือส่วนใหญ่ยังไม่มีมาตรการในการควบคุมจริยธรรมวิชาชีพเนื่องจากการทำหนังสือพิมพ์ที่มีผู้ทำงานทางด้านเนื้อหาทั้งการหาวัตถุดิบ การคัดเลือก การตัดสินใจในกระบวนการผลิตเนื้อหาเพียงคนเดียวการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำตามวิชาชีพจึงขึ้นอยู่กับความสำนึกส่วนบุคคล แต่องค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นบางส่วนที่มีลักษณะเป็นองค์กรธุรกิจที่มีระบบและการออกแบบองค์กรเป็นองค์กรสื่อมวลชนที่เด่นชัดจะมีการควบคุมจริยธรรมวิชาชีพแบบเป็นขั้นตอนมีแนวทางการดำเนินการควบคุมและลงโทษอย่างชัดเจน จากการศึกษายังพบอีกว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยยังมีการแปลงความมีน้ำใจเป็นตัวเงิน ด้วยการมองว่าหน่วยงานใดที่ไม่ตอบรับลงโฆษณาถวายพระพรในวันเฉลิมพระชนมพรรษาเป็นหน่วยงานที่ไม่มีน้ำใจตอบแทนที่หนังสือพิมพ์ของตนเสนอข่าวสารให้แก่หน่วยงานฟรีทั้งที่ไม่ได้เป็นลูกค้าของหน่วยงานนั้นแต่อย่างไรซึ่งหากหน่วยงานนั้นไม่ตอบรับที่จะลงถวายพระพร หนังสือพิมพ์นั้นก็เลยไม่ลงข่าวสารของหน่วยงานนั้นผ่านทางหนังสือพิมพ์ของตนอีกเลย วิธีคิดดังกล่าวทำให้เห็นว่าผู้บริหารหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นบางส่วนยังมีความเข้าใจหลักการทางจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนและบทบาทหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นคลาดเคลื่อนไปอย่างมาก

กล่าวโดยสรุป หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในปัจจุบันมีทั้งฉบับที่อยู่มานานและเพิ่งเกิดใหม่ขึ้นมามากมายทำให้ตลาดโฆษณาและตลาดผู้อ่านไม่สามารถรองรับได้หมด ดังนั้นการแข่งขันระหว่างสื่อหนังสือพิมพ์จึงมีการแข่งขันกันสูงมาก กอปรกับสื่อมวลชนแขนงอื่นที่มาแย่งส่วนแบ่งการตลาดทั้งสองตลาดไปอีก ทำให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สินค้าของตนเองแตกต่างและโดดเด่นกว่าคู่แข่ง และในด้านตลาดโฆษณามีการขายฐานลูกค้าเพิ่มมากขึ้นซึ่งในปัจจุบันนักการเมืองท้องถิ่นในอดีตเปรียบเสมือนคู่แข่งกับนักหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นได้กลับเข้ามากระชับความสัมพันธ์กันเป็นคู่ค้าที่สำคัญ ซึ่งเห็นได้จากปริมาณและรูปแบบเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งอำนาจของนักการเมืองได้เพิ่มมากขึ้นนอกจากอำนาจรัฐแล้วยังมีอำนาจทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นเป็นส่วนเพิ่มพลังการต่อรองให้แก่กลุ่มของตนเองอีกด้วย

จากสภาพดังกล่าว ส่งผลให้เนื้อหาในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นยังไม่สะท้อนกับความต้องการของประชาชน จึงกลายเป็นวังวนปัญหาอีกประการหนึ่งของการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ที่ผู้อ่านไม่อยากบริโภคและหนังสือพิมพ์ไม่สนใจผลิตเนื้อหาให้ตรงใจผู้บริโภค จึงทำให้เกิดวังวนดังแผนภาพที่ 5.2 ขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นโจทย์ในการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในเขตภาคเหนือจำเป็นต้องปรับปรุงหนังสือพิมพ์ให้ตรงใจกับผู้บริโภคและอยู่รอดได้ในทางธุรกิจไปพร้อมๆ กัน

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นควรมีการวางแผนกำหนดบทบาทหนังสือพิมพ์ของตนเองในท้องถิ่นให้มีความชัดเจน ควรบริหารธุรกิจหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นภายใต้ข้อบังคับของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ
2. สถาบันการศึกษาและองค์กรวิชาชีพควรมีการจัดอบรม สัมมนาให้กับผู้บริหารหนังสือพิมพ์เพื่อเป็นการเพิ่มแนวทางการบริหารงานภายใต้สภาพการณ์ปัจจุบัน
3. ผู้บริหารหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอด้วยการเข้าอบรม สัมมนาที่เกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงของสื่อมวลชนและแนวทางการดำเนินกิจการภายใต้จริยธรรมวิชาชีพที่องค์กรวิชาชีพและสถาบันการศึกษาจัดขึ้น
4. ผู้บริหารหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นควรเปิดโอกาสให้ผู้อ่านเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการจัดกิจกรรมร่วมกับผู้อ่านเพื่อกระตุ้นความต้องการอ่านในตลาดหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้เพิ่มมากขึ้น และเป็นการปรับปรุงเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ให้ได้มาตรฐานและหลากหลาย
5. ควรปรับองค์กรหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้ประชาชนหรือภาคส่วนต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นให้เพิ่มมากขึ้น เช่น การทำแบบสำรวจความต้องการของผู้อ่าน การจัดกิจกรรมให้ผู้อ่านมีส่วนในการนำเสนอข่าว การแสวงหาตลาดโฆษณาใหม่ นอกจากห้างร้านในท้องถิ่น เพื่อสร้างแนวร่วมใหม่ๆ ให้กับหนังสือพิมพ์ของตนเองนอกจากรัฐบาล กลุ่มการเมืองกลุ่มเก่าๆ เพื่อทำให้หนังสือพิมพ์มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน
6. หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นควรจะต้องปรับปรุงรูปลักษณ์ให้มีความแตกต่างจากหนังสือพิมพ์ระดับชาติเพื่อสร้างลักษณะเฉพาะตัวของหนังสือพิมพ์ให้โดดเด่น
7. ผู้บริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นควรทำความเข้าใจมาตรฐานทางจริยธรรมวิชาชีพและนำเอาไปประยุกต์ใช้ในการบริหารงานหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต

1. ควรศึกษาวิจัยสภาวะและวิธีการแข่งขันของธุรกิจสื่อมวลชนท้องถิ่น
2. ควรศึกษาวิจัยความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อเนื้อหาสื่อมวลชนท้องถิ่น
เปรียบเทียบ
3. ควรศึกษาวิจัยการบริหารธุรกิจสื่อมวลชนท้องถิ่นในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ

ข้อจำกัดในการศึกษา

1. การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาข้อมูลทางธุรกิจเชิงลึก บางครั้งแหล่งข้อมูลไม่สามารถให้คำตอบได้ เช่น เรื่องงบประมาณ และแผนงานในอนาคต
2. ตำรา และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานสื่อมวลชนท้องถิ่นมีน้อย และเก่า ทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่ทันสมัยเพื่อนำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบเมื่อทำการศึกษา
3. ฐานข้อมูลของสื่อมวลชนท้องถิ่นไม่ทันสมัยและไม่เป็นระบบทำให้ขั้นตอนในการหากกลุ่มตัวอย่างทำให้การกำหนดกลุ่มตัวอย่างทำได้ยาก
4. นักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชนที่สนใจด้านสื่อหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นมีน้อยทำให้การเก็บข้อมูลค่อนข้าง